

Dragođa Jarnević

Ribičić, Mateja

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:326711>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-05-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

MATEJA RIBIČIĆ

DRAGOJLA JARNEVIĆ

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

MATEJA RIBIČIĆ

DRAGOJLA JARNEVIĆ

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Tihomil Maštrović

Zagreb, 2018.

Uvod

Romantizam je jedan od stilski najkompleksnijih i najprotuslovnijih književnih pokreta i teorijsko-estetskih pravaca uopće. Javlja se kao književni pokret i stilsko razdoblje u europskim zemljama za vrijeme društvenih i nacionalnih previranja. U Hrvatskoj razdoblje romantizma započinje u drugoj polovici 19. stoljeća, te potiče proces narodnoga buđenja i oblikovanja modernih nacija. Romantizam se u Hrvatskoj podudara s razdobljem Hrvatskoga narodnoga preporoda. U 19. stoljeću teritorij Hrvatske bio je raskomadana na više pokrajina, pod vlašću tri cara i podijeljen na tri dijalekta, a svaki je imao funkciju književnoga jezika. Glavne zadaće hrvatskih preporoditelja bile su kulturno uzdizanje uglavnom nepismenoga stanovništva, uvođenje književnosti na narodnom jeziku i potiskivanje tuđinskoga duha – sve u cilju uspostave nacionalnoga jedinstva (Jelčić 2002: 14-15). Ušavši u krug vodećih preporoditelja – Gaja, Babukića, Vraza, Vukatinovića, Rakovca i Kukuljevića, Dragojla Jarnević sazrijeva u jednu od najnaprednijih žena 19. stoljeća u Hrvatskoj (Jelčić 2002: 260). Dragojla Jarnević bila je spisateljica, učiteljica, planinarka, Ilirka. Cilj je ovoga rada donijeti pregled života i rada Dragojle Jarnević. Pruža se osvrt na njezin *Dnevnik*, prozno i pjesničko stvaralaštvo kao i doprinos pedagogiji.

Biografija

Dragojla Jarnević rodila se kao Caroline Jarnović, u Karlovcu 4. siječnja 1812., gdje je i umrla 12. ožujka 1875. godine. Bila je kći Janka Jarnevića i Anne rođene Mlinac, a imala je petero braće i sestara. Pokopana je na karlovačkom groblju Dubovac, te joj je danas poznat grob. Obitelj Jarnević bila je rimokatoličke vjeroispovijesti, a prema imovinskom statusu pripadala je srednjem društvenom staležu. Janko Jarnević bio je vlasnik trgovine željeza, a umro je 1819. godine kada je Dragojla napunila sedam godina. Majka se nakon očeve smrti nije snašla u vođenju obiteljske trgovine i financija obitelji te njihova ekonomska egzistencija počinje biti pod velikom ugrozom. Osim financijskih poteškoća, počeli su se narušavati i obiteljski odnosi o čemu Dragojla često piše u svom *Dnevniku*. U već spomenutim narušenim odnosima u obitelji, za Dragojlu najveću bol uzrokovao je odnos s majkom. U *Dnevniku* piše o tome kako ju majka nije prigrlila, a potkrepljuje to činjenicom kako jedino nju od preostale braće i sestara nije dojila. Nesređen odnos s majkom ostavio je trajnu emocionalnu prazninu u Dragojli, kao i neprestani sukobi s ostatkom članova obitelji. Ono što je obilježilo Dragojlin

životni stil jest činjenica kako je odbila sve prosee i izabrala život neudane žene. Zbog njezinih stavova često ju nazivaju jednom od prvih hrvatskih feministkinja (Novak 2012: 252). Karlovačko područje u 19. stoljeću bilo je područje je kajkavskoga narječja, tome u prilog ide knjiga Josipa Šipuća *Temelji žitne trgovine*. Ipak u kući Jarnevića razgovorni jezik bio je njemački, zbog čestih boravaka vojnih lica i generala, kojih je u vojnom sjedištu Karlovcu bilo mnogo. Prema nekim izvorima Dragojla i njezina braća i sestre bili su kažnjavani ukoliko su progovorili na hrvatskom jeziku, ali zato ne postoje valjani dokazi. U mladosti Dragojla je vrlo malo putovala (prvo putovanje – tek s napunjenom 21 godinom u Jastrebarsko, u blizini Karlovca) te je zapravo bila osuđena na njemački jezik s obzirom na okruženje u kome se nalazila. Bila je učlanjena u gradsku knjižnicu u kojoj su joj bila dostupna samo djela njemačke beletristike i lakog štiva. Pohađala je i pučku školu na njemačkom jeziku, a od 13. godine je samouka (Novak 2012: 253). Nakon završetka pučke škole odlazi u Graz. Ondje je boravila tri mjeseca i naučila se krojačkom zanatu. U Grazu je upoznala mlade hrvatske studente, Ilirce, među kojima je bio i pisac Ivan Trnski. Godine 1839. Dragojla Jarnević odlazi u Ljubljanu, zatim u Trst tražeći posao odgajateljice, odnosno guvernante. Dobila je posao u Veneciji gdje je radila kao guvernanta u kući pomorskog komandanta baruna Sardaua (Dvoržak : 8-12). Od 1840., kada se vraća u Karlovac, uzdržava se šivanjem. Od 1849. do 1853. bila je voditeljica privatne djevojačke škole (Novak 2012: 253). Od 1853. do 1866. godine živjela je u okolici Karlovca, točnije u Pribiću i Krašiću. Ondje je živjela skromno i podučavala seosku djecu (Dvoržak: 8-12).

Pjesništvo

Dragojla Jarnević bila je dvojezična pjesnikinja, a prva pjesma koju je napisala jest na njemačkom jeziku - *Fantasiën eines gequälten Herzens*. U zrelijoj dobi počela je pisati na hrvatskom jeziku. Detoni Dujmić u prvim pjesmama Dragojle Jarnević kao nedostatak primjećuje neprirodnost rima, odsutnost lakoće izraza te ritmičke živosti. U pjesmama koje nastaju kasnije prisutan je pjesnički napredak, sve ono što je nedostajalo u budničarskim pjesmama s početka, Jarnevićka je nadomjestila znatnijim udjelom subjektivna gradiva. Tako je u pjesmama prisutan individualizirani lirski glas koji ljubav prema domovini povezuje s ljubavlju prema dragom. Domovina u tuđini je prekinuta ljubav, nesretna ljubav muškarca i žene, a lirski subjekt izgubljeni doma često doživljava gotovo erotski. Ono što povezuje sve pjesme jest pesimističan, pomalo tužan zaključak istih (Detoni Dujmić 1998: 72-73). Ott

Franković navodi kako je Dragojla bila opterećena ilirskim zahtjevima zbog kojih su njezine pjesme naivna ljubavno-domoljubna ostvarenja (Ott Franković 2016:257). Kao jedno od najboljih Dragojlinih pjesničkih ostvarenja, Mirko Tomasović ističe pjesmu *Kraj jeseni*. Pjesma je pisana u dvanaestercima te je sjetne i idilične atmosfere istovremeno (Tomasović 2011: 87). Pjesma *Moj ljubovnik* ističe se po svojoj romantičarskoj noti koja pokušava zbilju zamijeniti nezbilljom. Ljubav koja se opisuje karikirana je ljubav (Detoni Dujmić 1998: 72-73). Tomasović navodi kako se kao najviše vrline ističu se rodoljublje i neustrašivost. Sastavljena je od dva katrena spojenih u oktavu. U pjesmi *Cvet* koja je objavljena u *Kolu*, Tomasović vidi napredak u versifikaciji. Riječ je o osmercu i dva sedmerca koji se pravilno izmjenjuju kroz sestinu (Tomasović 2011: 89-90). U baladi *Veštica* Dragojla preuzima iz usmene književnosti fantastične motive. U *Veštici* je prisutno pretapanje stihovnoga i proznoga iskaza (Detoni Dujmić 1998: 72-73). *Veštica* je pisana u katrenu, ima 92 stiha, a izmjenjuju se osmerci i šesterici. Mirko Tomasović zaključuje kako su pjesme Dragojle Jarnević vrijedan dokument hrvatske književne kulture te kako je bila jedna od najdarovitijih spisateljica (Tomasović 2011: 91-92). Adela Milčinović navodi kako nakon objave prve pjesme Dragojla redovito objavljuje, te redom navodi sve pjesme: *Domovina* i *Cvijetak* 1839. u *Kolu*, *Kraj jeseni* i *Moje cvijeće* 1840. u *Danici*, *Molba na proljeće* i *Udaljenom prijatelju* 1842. u *Danici*, *Cvijet za njegovu sliku* i *Veštica* 1842. u *Kolu*, *Moj ljubovnik* 1843. u *Danici*, *Nova žetva* i *Moj sanak* 1843. u karlovačkom *Der Pigleru* (Milčinović 1907: 4).

Proza

U duhu preporoda Dragojla Jarnević pisala je trivijalne pripovijesti kako bi približila hrvatsko štivo građanskoj čitateljskoj publici, posebno ženama. Detoni Dujmić ističe kako je Dragojlin književni rad bio najplodniji za vrijeme: „književne stagnacije u doba apsolutizma kada je predšenoinska novelistika proizlazila kroz daljnju fazu književnog odrastanja, na svoj način nastavljajući preporoditeljsku borbu za izraz, jezik i publiku“ (Detoni Dujmić 1998: 79). Da je izrazito poslovna i profesionalna dokazala je stvarajući svoju prvu i jedinu tiskanu knjigu *Domorodne poviesti* iz 1843. Pisala je pripovijesti, skupljala pretplatnike, vodila brigu o prijepisima, korekturama i tisku (Detoni Dujmić 1998: 79-80). U predgovoru *Domorodnih poviesti* donosi napomenu o jeziku koji prenosi iz naroda te se ujedno opravdava za nedovoljno izbrušen jezik. Ističe kako joj je želja doprinijeti razvoju nacionalne književnosti:

„Da i ja k stablu domorodnog našeg knjiženstva jednu hvojčicu prinesem, kojemu sada – kao pomnjive pčele košnici – od svih stranah posleni domoljubi neutrudljivo proizvode svojih duševnih silah posvetuju – zahvatih pero i nastojah nieke dogodjaje naše domovine iz stariih i noviih vremenah blagim čitateljem priobičiti... Budući pako naš ukus u obće kroz inostrano knjiženstvo pokvaren – i dosele jošte po sve od ove bolesti izliečen nije – biaše mi nemožno uprav onako ljubko i prosto u ovih se izraziti, kao što nasš narodni duh zahtieva, i slast našeg jezika zaslužuje – već mi se nieke pogrieške u pero uvukoše- kao posledice od odgojenja u inostranom duhu.“ (Jarnević u: 2016, Domorodne poviesti).

U prvom prilogu *Žertve iz ljubavi i viernosti za domovinu* tema je domoljubna, te je prisutna prosvjetiteljska atmosfera. Glavni lik je žena koja posjeduje duhovnu snagu i domoljubnu svijest, ne pristaje na tursku ucjenu i život daje za spas domovine. Vrijeme radnje je 16.stoljeće, razdoblje turskih osvajanja stoga je tema hajdučko-turska. Radnja je smještena u okolicu Senja, a glavni lik je ženski. Opisuje borbu mlade obitelji za slobodu, njihovu želju da zaštite grad i Zrinskog. Drugi prilog *Podvodkinje pod gradom Ozlom* pripada romantičarskoj prozi, a kao podloga poslužila je usmena književnost, odnosno folklorna fantastika (Detoni Dujmić 1998: 79-80). Uz opis Ozlja Dragojla Jarnević napominje kako je riječ o legendi koja je još živa u narodu. Podvodkinje su zla bića koja donose loše vijesti, glasnici nesreće. Pretapanjem motiva iz narodne predaje i romantičarskih zaljubljenih likova nastaje fantastična pripovijetka *Podvodkinje pod gradom Ozlom* (Božić: 2016). U trećem prilogu *Oba prijatelja* za mjesto radnje Jarnevićka uzima otok Krk, koji dočarava romantičarsku atmosferu. Prijatelji se zaljubljuju u istu djevojku, no prijateljstvo je nadjačalo ljubav prema voljenoj. Priča je to o odanosti i iskrenosti uz popratne pustolovine (Božić: 2016). Kako bi udovoljila ilirskim zahtjevima stvara klišeizirane likove s kojima se čitatelji trebaju poistovjetiti, te postati bolji doživjeti svojevrstu katarzu u smislu domoljublja, upravo zato koristi se crno-bijelom karakterizacijom, zaključuje Ott Franković (Ott Franković 2016: 257). *Domorodne poviesti* jedino je Dragojlino književno djelo objavljeno i rasprodano za njezinoga života. *Domorodne poviesti* tiskane su u tiskari Ivana N. Prettnera 1843. godine u Karlovcu. Knjižica je bila dimenzija 10,5 x 14 cm, a imala je 196 stranica. Djelo je pisala od 1841. do 1843., te nakon što ih je napokon dala u tisak u dnevničkom zapisu iz 1843. uzvikuje:

„Nakon tolikih poslovah sam već jedan put, hvala bogu! sa izdavanjem mojih knjigah u redu i takodjer ih na sve predplatitelje razposlala. Uzmivši Prettner jedan broj od 66 eks. kao na

račun tiska, i razpošiljajuć ih u comissi...“ (2000: 221).

U djelu donosi i *Imenoslov*, bio je to popis pretplatnika navedenih abecednim redom. Pretplatnici su bili iz Zagreba, Karlovca, Varaždina, Senja, Rijeke, Osijeka, Petrinje, Požege, Nove Gradiške, Beča, Zagorja, Vinkovaca, te ih je bilo sveukupno 362. Među pretplatnicima našli su se ugledni pojedinci kao primjerice Vjekoslav Babukić, Janko Drašković, Stanko Vraz (Detoni Dujmić 1998: 79-80). Ubrzo nakon objavljivanja *Domorodnih poviesti*, Dragojla je priredila drugi svezak istih, ali je on ostao u rukopisu jer nije našla nakladnika. Adela Milčinović donosi popis svih Dragojlinih proznih ostvarenja: *Prevareni zaručnici* (1853. u *Nevenu*), *Sudbina prijateljica* (1854. u *Nevenu*), *Prijateljice* (1857. u *Nevenu*), *Ljepota djevojka* i *Prsten* (1858. u *Nevenu*), *Plemić i seljak* (1860. u *Leptiru*), *Marija Margareta* (1862. u *Glasonoši*), *Tudje spletke* (1862. u *Hrvatskom sokolu*), *Dva pira* (1864. u *Domobranu*), *Ljubav i prijateljstvo* (1865. u *Dragoljubu*), *Ružin pupolj* (1867. u *Dragoljubu*), *Strašna ženidba* 1868. u *Dragoljubu*), *Tamburaš* 1870. u *Hrvatskom sokolu*). Pripovijetke *Maćuha pastroka* i *Sestrina osveta* nisu objavljene (Milčinović 1907: 4-7).

Romanesknii iskorak

Roman *Dva pira* izlazio je u formi podlistka, u nastavcima 1864. godine u *Domobranu*. Irena Lukšić navodi kako je roman: „jedno od prvih zaokruženih i izvornih djela novije hrvatske književnosti, ali i svojevrsni sažetak dotadašnjih autoričinih napora na književnome polju“ (Lukšić u: Jarnević 2015: 126). Prema Detoni Dujmić, uz djelo *Požeški đak*, *Dva pira* prvi je cjelovit i izvoran roman u novijoj hrvatskoj književnosti (Detoni Dujmić 1998: 82). Lukšić napominje kako Dragojla Jarnević nije postigla znatan književni napredak u romanesknom iskoraku. U odnosu na pripovijetke iz *Domorodnih poviesti*, nije vidljivo poboljšanje u stilu i kompoziciji. Pripovijedanje je monotono i sporo iako je sastavljeno od brojnih fabula koje se prepleću i zapleću velikom brzinom. Irena Lukšić smatra kako je moraliziranje i ideološka propaganda dobrodošla, s obzirom na razdoblje u kojemu djelo nastaje, ali kako takvi dijelovi dolaze na pogrešnim mjestima. U presudnim trenucima ne donosi zaključke zbog čega je pripovijedanje teško pratiti (Lukšić u: Jarnević 2015). Roman je utemeljen na dvojnim opozicijama. Igra suprotnosti prisutna je na svim razinama, a započinje već samim naslovom *Dva pira* – jedan pir na početku romana, a drugim roman završava (Detoni Dujmić 1998: 82). Prisutni su stalni kontrasti poput ljubavi i mržnje, sreće i

nesreće, veselja i tuge, prosvijećenosti i zaostalosti, domaća i strana politika, selo i grad, bogatstvo i siromaštvo (Lukšić u: 2015: Dva pira). Prisutna je crno-bijela karakterizacija likova, te je upravo u opisima likova prisutan najveći kontrastni naboj. Bez dodatne psihološke analize likovi su zastupnici dobra ili zla, štetnih ili korisnih ideja. Kontrasti su također prisutni u opisima događaja i situacija koje su idilične ili katastrofalne. Pri ostvarivanju dijaloga između likova, prema Detoni Dujmić, Dragojla Jarnović ima problema. Ti dijalozi pretvaraju se u monologe. Izostanak interakcije pridonosi monotoniji te nedostatku dinamike u fabuli. Likovi su podijeljeni i prema spolu, tako su oni ženski skloni tjeskobama, ljubavnim patnjama, osjećajnim kolebanjima. Muški likovi skloni su jakim strastima, čvrstih su stavova. Dragojla Jarnević likove je karakterizirala označiteljskim imenima poput Nepravdić, Bogatović, Kukavčić. Korištenjem označiteljskih imena nije se koristila samo u romanu *Dva pira*, već i u svojim pripovijetkama primjerice u *Prevarenim zaručnicima* (Šalković, Vedrovićka, Nezrelić, Ludovićka) i *Tuđim spletkama* (Nesretić, Otmičarević) (Detoni Dujmić 1998: 84). Kao važnost romana *Dva pira* Irena Lukšić ističe jezične karakteristike, te zaključuje kako je isti zanimljiva jezična umjetnina, tvorevina u koju su utisnuti znakovi traganja za pravim izrazom i ostaci teške borbe za hrvatski jezik (Lukšić 2015: 128).

Dnevnik

Marija Ott Franolić kao glavnu značajku dnevnika ističe njegovu „dnevnost“. Kao i u hrvatskom jeziku, u mnogim ostalim jezicima korijen riječi dnevnik jest dan npr. diary na engleskom, tagebuch na njemačkom, journal na francuskom. Dnevnički zapisi često se pišu svakodnevno, ali moguća su i sjećanja, retrospekcije, usporedbe prošlosti i sadašnjosti te referiranja na prošle zapise. Ott Franolić napominje kako je važno razlikovati autobiografiju od dnevnika. Dnevnicima su kudikamo intimniji, neposredniji. Autobiografije su pisane za čitatelje, a ne kako bi autor olakšao svoju dušu, već kako bi stvorio koherentnu priču, dočarao životne okolnosti, objasnio odluke, prikazao svoj životni put. Dnevnički rukopisi najčešće propadaju, a oni koji bivaju sačuvani najčešće završavaju u arhivima. Izdvojenost, kao i to što nisu dostupni širokim masama, Ott Franolić smatra glavnim „krivcima“ za zanemarenost dnevničkog žanra. Kao problem naglašava i to što su dnevnicima izvan fokusa proučavanja teorija književnosti, povijesti i arhivistike. Čitajući dnevničke zapise čitateljima se pruža uvid u život autora, te imaju dojam da su dio života osobe koja je zapise zabilježila. Kao važnu

značajku dnevnika Ott Franolić ističe razliku u opisima događaja u realnosti i u dnevničkim zapisima. Primjerice autor ili autorica dnevnika može posvetiti velik broj stranica događaju koji je kratko trajao, dok one koji su trajali duži period može spomenuti u jednoj rečenici. Također u dnevnicima su često prisutna ponavljanja, ponavljaju se misli, osjećaji, događaji. Ponavljanja približavaju čitatelju intimu zapisivača dnevnika, time se pruža uvid u fokus i okupiranost nečijih misli. Osim što su književni žanr, dnevnici mogu biti povijesni dokumenti, naročito ako autor dnevnika vodi bilješke o vremenu ili društvenim događajima. Prema Ott Franolić postoje dvije vrste dnevnika, prva u kojoj autori bilježe događaje bez dodatnih objašnjenja te druga u kojoj autor priča priču o proživljenim događajima. Drugoj vrsti dnevnika, onoj narativnijoj, pripada *Dnevnik* Dragojle Jarnević (Ott Franolić 2016: 29-39).

Dnevnik Dragojle Jarnević bio je iznimno opsežan, sastojao se od 1094 stranice velikoga formata te manje bilježnice u kojoj je opisano razdoblje od 1841-1844 godine. Dragojla je *Dnevnik* počela voditi 1.1.1833, a u naknadnoj skraćenoj verziji osvrnula se na razdoblje od rođenja do početka bilježenja *Dnevnika*, odnosno 1833. *Dnevnik* ju je učinio jednom od najčitanijih književnica preporodnog razdoblja, ali bio je poticaj da bude jedna od rijetkih u hrvatskoj književnosti o kojoj je napisana monografija u prvom desetljeću 20. stoljeća (Detoni Dujmić 1998: 75-76). Dragičević također navodi kako je bila poznata i cijenjena autorica za života te kako nema književno-povijesne sinteze razdoblja u kojemu je stvarala, a da se rad Dragojle Jarnević ne spominje (Dragičević 2017: 106). Iako romantizam u Hrvatskoj nije u potpunosti odgovarao karakteristikama europskoga romantizma, već je bio njegova inačica, memoarska literatura i slični autobiografski nacrti bili su omiljeni žanr. Upravno dnevnički žanr omogućio je Dragojli vrhunac autentičnosti te joj je poslužio kao obračun sa onima koji su je kritizirali. *Dnevnik* joj je pružio mogućnost da sebe i svoje stavove predstavi na željeni način (Detoni Dujmić 1998: 75-76). Divna Zečević skreće pozornost na važnu činjenicu kako Dragojla Jarnević pred kraj života prevodi prvi dio *Dnevnika* na hrvatski jezik. Time Dragojla dokazuje da je na neki način i vizionarka te kako misli na buduće generacije čitatelja. Izenađuje to što dnevnik nije postojao kao književni žanr ni u teorijskoj ni čitateljskoj svijesti, stoga je pomisao na objavljivanje *Dnevnika* hrabra (Zečević 1985: 39).

„Očuli ga moći dovršiti, ne znam, ali pokušati ću. Mnoge ću stavke u hrvatskome prikratiti, jer su bili izrazi zdvajajuće duše i predugi članci o stanju bolesnoga tiela pa s toga velika razdraženost. Događaji će sliediti prikratjeni, ali istinski; moje mane, moji griesi neka

ostanu, a tko se osjeća bolje neka me kamenuje. Stajati će me muke, teške boli srca, ali volim nego da nemački u ruke Hrvatah dodje. Ono što nastavih 1841. pisati hrvatskim jezikom, je doista smiešan jezik, jer me često izdao, ali onoga izpravljati nemogu. Pak neka ostane dokazom mojega napredovanja u materinskom jeziku, ujedno dokazom moje muke i borbe s neimaštinom (2000: 711).

Dragojla je *Dnevnik* vodila izrazito sustavno tijekom četiri desetljeća. Ispisivala je 4-5 nadnevaka mjesečno, podijelivši ga na starije zapise i novije, odnosno svoj životni vijek na vjerodostojne, neposredno zabilježene etape. *Dnevnik* posjeduje književnu, kulturnu i društvenu vrijednost. U najgrubljoj podjeli on je autoreferencijalan i referencijalan. Referencijalni dio daje pozadinu *Dnevniku*, taj niz ima svoje putopisno, kulturno, povijesno-političko naličje. Jarnevićka svoje dojmove o gradovima donosi vrlo suzdržano, šturo opisuju Trst, Graz te Veneciju za koju kaže kako je „vilinska varoš“. Nije se odavala zanosu, iako je to karakteristično za romantičarske putopise, niti u opisima hrvatskih krajeva. Bilježi boravke u Topuskom, Bistrici, Zagrebu, Krapini, Senju... Često je skicirajući atmosferu u raznim gradovima i krajevima bilježila duhovite i kritičke opaske i anegdote. Kulturnu vrijednost dnevničkoga teksta referira se u subjektivnim osvrtima i kritikama mnogih hrvatskih preporodnih pisaca. Često je donosila sudove o radovima književnika, koji su ponekad bili oprečni i u svezi s vlastitim raspoloženjima. Analiziravši njihov rad, predstavljala je osobe fizičkim likom i značajem, a spomenula je oko tristo osoba različitih profesija. Među onima na čiji se lik i djelo osvrnula bili su ugledni domaći i strani književnici, moćni političari, sumještani, prijatelji, neistomišljenici te obični seoski svijet. Politička referentnost *Dnevnika* sadržana je u opisima karlovačke svakodnevnice, globalne političke scene, seljačke bune i krvoprolića, sukoba s mađaronima, suživota sa Srbima. Svim političkim opisima pristupa površinski, bilježeći ih kao izvještaje bez previše osobnih komentara. Sa više subjektivnosti pristupa pitanjima o pedagogiji, predrasudama, ženskoj kreativnosti, antiaristokratizmu, vjerskim stavovima. Srčano raspravlja o nedokučivosti sudbine, ljubavi, božjoj providnosti, ulozi smrti – sve to čini sadržaj društvene referentnosti dnevničkih zapisa (Detoni Dujmić 1998: 75-78).

Osobni život Dragojle Jarnević središnji je događaj *Dnevnika*, sva ostala lica su sporedna, odnosno suvremenici (Zečević 1985: 35). Svoju životnu fabulu Dragojla je ispisivala vrlo intimno, pružajući uvid u vlastitu patnju zbog samoće koja je katkada bila fatalna po samu Dragojlu. Pisala je o svojoj tuzi zbog ljudske oholosti, o svojim etičkim dilemama,

sentimentalnim pustolovinama, razbiralala svoje mane i vrline, nade i klonuća. Često je bila kritična prema vlastitom stvaranju, a postojala su samo dva razloga zbog kojih je pisala - da olakša dušu i domoljubno djeluje.

U predgovoru *Dnevnika* Dragojla Jarnević objašnjava zašto vodi dnevnik. Ona je znala da joj pisanje dnevnika neće popraviti socijalni status, također znala je da ne piše samo za sebe, već za čitatelje kojima želi razjasniti svoju životnu priču (Ott Franolić 2016: 29-39).

„Moje je geslo: neokrinkana istina u svakom položaju života, niti ću prećerivati kriepostmi, niti ću se stideti slabocah, kojimi čovjek više ili manje obiluje... Jerbo ne dvojim nimalo, da se neće naći poslije moje smrti piscev, koji će htjeti moj život pretresivati. Ne kažem ovo s toga, kao da se držim za važnu osobu; ne, ali na prosto s toga, što dandanas običaju i životopise zlotvorah i ubojicah javnosti predavati – a o meni bi se moglo napometnuti, kako sam se usudila malimi silami pred narod izići...neka im bzde od vlastite moje ruke napisano koji bijaše najvažniji povod, da se usudih izvrći se kritiki ne samo Hrvatah već i ostlaih učenih naodah.“ (Jarnević 2000:7)

Dragičević navodi kako su neki rani sudovi proizašli iz čitanja *Dnevnika*, Dragojlu Jarnević prikazali kao ženu koja je svaštarila, sirotu, najveću usidjelicu, iskompleksiranu fizičkim manama pa čak i kao nimfomanku (Dragičević 2017: 107). *Dnevnik* je otvoren 10 godina nakon njene smrti, proglašen je pornografijom, izazvao sablazan, a Dragojlina slika skinuta je sa zida Učiteljske zadruge (Novak 2012: 255-312).

Rukopis *Dnevnika* Dragojla je ostavila Učiteljskoj zadruzi s napomenom ako ostvare bilo kakav prihod, sredstva budu namijenjena za udovice ili siromašne učiteljice. Time je pokazala senzibilitet prema ženama koje dijele njezinu ili sličnu sudbinu (Dragičević 2017: 109). Divna Zečević zaključuje kako s *Dnevnikom* Dragojle Jarnević hrvatska književnost dobiva književno djelo usredotočeno na vlastito, subjektivno proživljavanje i sagledavanje osobne sudbine (Zečević 1985: 44).

„Da ćeš samo istinu moći u ovoj knjizi čitati jamči ti ovo moje priznanje, jerbo vjeruj da mi neizide toli lahko iz pera – kako lahko ga tuj čitaš (2000:10).“

Dragojla Jarnević u kontekstu Ilirskog pokreta

Dragojlina povezanost s istaknutim članovima ilirskog pokreta pomogla joj je da preuzme koncepte nacionalne ideologije, a oni su joj ujedno bili i jezični savjetnici. Važno je za razumjeti kako ilirci nisu pozivali žene u svoj krug kako bi se one ostvarile na književnom polju ili emancipirale i postale ravnopravne muškarcima, već su žene bile te koje su odgajale djecu i stoga je bilo važno da budu upoznate s idejama ilirskog pokreta kako bi te ideje mogle prenijeti na djecu. Također, žene su činile čitalačku publiku, te je bilo izrazito važno da čitaju književnost na hrvatskom jeziku kako bi on što više zaživio u narodu. Dragojla Jarnević ipak je bila aktivna, a ne pasivna ilirka, sklona književnom radu, ali ilirci nisu bili spremni bez daljnjeg objavljivati njene radove, kao ni puštati žene u svoj privilegirani muški krug. O tome svjedoči i poznata litografija Muževi ilirske dobe na kojoj se nalaze svi istaknuti ilirci i samo dvije žene grofica Sidonija Erdödy Rubido i Dragojla Jarnević.

Prve intenzivne kontakte koji su je odveli u krug iliraca imala je sa Stankom Vrazom, Mirkom Bogovićem i Vjekoslavom Babukićem. Boravila je na druženjima ilirskih preporoditelja u Bistri, gdje je upoznala i druge Ilirke poput Ivane Čačković-Vrhovinske te Dragojle i Pauline Krizmanić (kasnije Dragojla Stauduar i Paulina Gaj). Na Bistrici upoznaje i Ljudevita Gaja o kome nema dobro mišljenje, u *Dnevniku* otkriva da je neugodno iznenađena njegovim častohlepljem i skrivenim namjerama. U Grazu je ostvarila poznanstvo s Ivanom Trnskim koji je kasnije postao najznačajnija ličnost u njejoj biografiji. Susret s njim bio je presudan događaj u prihvaćanju ilirske ideologije koju Dragojla na početku nije bila sklona prihvatiti. Vrlo često pisala je kako bi se mogla smatrati Hrvaticom, ali nikako Ilirkom, te da zapravo ne razumije što je to Ilirski pokret odnosno, konkretno naziv Ilirski. U početku je odbijala i progovarati na hrvatskom jeziku, ali najzad se to promijenilo te je ona postala gorljiva ljubiteljica i promicateljica vlastitog jezika. Ivan Trnski dopisivao se sa Dragojлом te joj pomagao savladati jezik, često ju je ispravljao. Sličnu ulogu za Dragojlu imao je i Adolfo Veber Tkalčević, koji je također bio jezični savjetnik Dragojle (Novak 2012: 255-312).

Stručnjakinja za jezike

Iako sama nije dosegla jezičnu kompetenciju koju je željela, te je često pisala refleksije o svom lošem hrvatskom jeziku, Dragojla je ipak stekla status osobe koja je stručnjakinja za jezike i koja je sposobna baviti se prevoditeljskim radom. Ona upoznaje gospođe Kubinku i

Nauter te s njima ulazi u prevoditeljski posao. Nauter piše igrokaze na njemačkom jeziku, koje Dragojla prevodi na hrvatski jezik. Dragojla je govorila njemačkim jezikom tečno, nikada odlično nije svladala hrvatski jezik, a služila se talijanskim i engleskim jezikom. U svome *Dnevniku* piše kako su je često hvalile plemićke dame, u čijim je obiteljima radila, zbog dobrog engleskoga i talijanskoga jezika i činjenice kako brzo uči strane jezike (Novak 2012: 255-312).

Pedagogija

Pred kraj života intenzivno se zanimala za suvremenu odgojnu problematiku. Družila se s naprednim hrvatskim učiteljstvom, primjerice Davorinom Trstenjakom, Marijom i Skenderom Fabković, Jankom Tomićem. 1872. godine postala je članica Hrvatskoga književno-pedagoškoga zbora, a iste godine održala je predavanje za karlovačke gospođe. Predavanje je bilo objavljeno u praškom *Slavenskom pedagogu*, a objava je bila poticaj daljnjem objavljivanju članaka pedagoške tematike u hrvatskoj periodici. Istovremeno posvećuje se dječjoj književnosti. U časopisu *Smilje* 1875. godine objavljuje dvije pripovijetke za djecu *Poštena djeca* i *Sirote*, te *Mudre izreke* (Dragičević 2017: 119-120). Dvoržak ističe kako je veliku dozu takta i pedagoški instinkt koji je nadomještao manjak stručnog znanja te zaključuje kako je bila pionir prosvjete na ovim prostorima (Dvoržak: 8-12).

Zaključak

Dragojla Jarnević prije svega bila je hrvatska književnica i učiteljica. Oboje je smatrala svojim pozivom. Književnošću se bavila kako bi olakšala svoju dušu, pisanje ju je liječilo. Iako dnevnik kao žanr nije postojao, ona je bila svjesna kako njezini dnevnicički zapisi mogu biti korisni za buduće generacije. Zapisivala je stoga i neke povijesne i političke činjenice, a na taj način je njezin *Dnevnik* svjedok vremena u kojemu je živjela. Ostavila ga je u nasljeđe Učiteljskoj zadruzi, a na neki način predvidjela je i njegovu sudbinu. Bila je svjesna mogućnosti objavljivanja, kao i osude sadržaja koji se nalazi u *Dnevniku*. U muškom 19. stoljeću, Dragojla Jarnević bila je žena. O tome zaista svjedoči njezin *Dnevnik*, u kojemu osim činjenica ona bilježi svoje najintimnije ispovijesti i emocije. Kroz *Dnevnik* može se pratiti razvoj njezine književnosti, kao i jezični napredak. Njezina dvojezičnost izrazito je zanimljiva te postoje razne rasprave na temu koji je zapravo materinji jezik Dragojle Jarnević. Ona u

konačnici nikada nije naučila pisati i govoriti hrvatskim jezikom, ali ipak svojim pisanjem ostavila je trag u hrvatskoj književnosti. Njezina vještina ponekad dolazi u drugi plan, a sama Dragojla izrazito je važna u hrvatskoj književnosti upravo zbog činjenice da je pisala, da je prepoznala važnost pisanja, promicanja hrvatskoga jezika i zbog ulaganja velikih napora u učenje istoga. Upravo je učenje bilo nešto što je ona itekako zagovarala, uvidjela je veliku potrebu za školovanjem žena i mladih djevojaka, te je živjela svoj učiteljski poziv podučavajući u školama koje je otvarala, te naposljetku u svojoj kući. U pisanju, čitanju i učenju nalazila je izlaz iz teške svakodnevnice, stalne borbe za ekonomsku neovisnost i egzistenciju, ali i zdravstvenih poteškoća. Svojim romanom, pripovijetkama, pjesmama i dnevničkim zapisima svrstala se u književnice vrijedne proučavanja. Postoji prostor za daljnji napredak u rekonstrukciji njezina života, te njezin Dnevnik može poslužiti kao izvrsna podloga za neke nove romane, jer riječ je o posve istinitoj, iskrenoj, životnoj priči. Život Dragojle Jarnević inspiracija je učenje i rad.

Popis literature

Božić 2016: Božić, Hrvojka. 2016. *Domorodne poviesti. Dragojla Jarnević*. Karlovac: Tiskara Pečarić-Radočaj.

Detoni Dujmić 1998: Dunja Detoni Dujmić. 1998. *Ljepša polovica književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.

Dragičević: Dragičević, Josipa. 2017. *Književnost u hramu ljubavi. Hrvatska nacija, rod i književnost u prvoj polovici 19. stoljeća*. Zagreb: Ex libris.

Jarnević 2000: Jarnević, Dragojla. 2000. *Dnevnik*. Karlovac: Matica hrvatska Karlovac

Jelčić 2002: Jelčić, Dubravko. *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga.

Milčinović 1907: Milčinović, Adela. *Dragojla Jarnevićeva*. Zagreb: Hrvatska knjižara i industrija papira (Lav Klein).

Novak 2012: Novak, Kristian. 2012. *Višejezičnost i kolektivni identiteti Iliraca*. Zagreb: Srednja Europa

Ott Franolić 2016: Marija Ott Franolić. 2016. *Dnevnik usremljen nedostižnom*. Zagreb: Disput.

Tomasović 2011: Tomasović, Mirko. 2011. *Neznane i neznani. Kroatistički prinosi*. Zagreb: Konzor.

Zečević 1985: Zečević, Divna. 1985. *Dragojla Jarnević*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.